

Celkový goodwill založený na pořizovacích nákladech akvizice vs. celkový goodwill založený na hodnotě nabývané jednotky[#]

Vladimír Zelenka^{}*

Úvod

Zásadním problémem je, zda v případech kapitálových akvizic, při nichž nedochází k nabytí stoprocentního podílu na nabývané jednotce, vykazovat goodwill vztažený pouze na podíl nabyvatele (dílčí goodwill, nakoupený goodwill, goodwill nabyvatele) nebo zda vyčíslit goodwill celkový (plný), který by se vztahoval k celé nabývané jednotce resp. ke všem emitovaným akciím nabývané jednotky. Pakliže se při účetním řešení akvizic bude používat koncepce tzv. celkového goodwillu, vyvstává další problém, a to do jaké míry je možné při jeho vyčíslení vycházet z pořizovacích nákladů akvizice. Problematikou se zabývá rovněž Zelenka (2007). V dalším textu a vzorcích se pro zjednodušení předpokládá, že kontrolní podíl je získán nákupem akcií za peníze a že u goodwillu v rámci účetní metody koupě k nákupu došlo jednorázově, nikoli po etapách.

Cíl

Cílem článku je posoudit možnost využití pořizovacích nákladů akvizice jako východiskové veličiny pro vyčíslení tzv. celkového (full) goodwillu. Rovněž je posouzeno, do jaké míry lze s veličinou pořizovacích nákladů nebo kupní ceny akvizice při vyčíslení celkového goodwillu naložit. To vše je zpracováno v kontextu společných a odlišných rysů celkového a částečného goodwillu.

1 Celkový a dílčí goodwill u účetní metody koupě

Tradičním postupem pro vykazování goodwillu v kontextu účetní metody koupě pro podnikové kombinace pro nabytí podílové účasti na nabývané jednotce vykazován goodwill vyčíslený na základě vztahu:

$$GWA = C - p \cdot CA_{FV,DA}, \quad (1)$$

kde GWA = goodwill odpovídající podílu nabyvatele,
 C = skutečné pořizovací náklady akvizice podílu na nabývané jednotce,
 p = podílová (vlastnická) účast na nabyté jednotce,
 $CA_{FV,DA}$ = úhrnná částka identifikovatelných čistých aktiv nabyté jednotky ve fair value k datu akvizice.

Základní princip plné metody konsolidace spočívá v tom, že jsou agregována aktiva (resp. závazky) mateřského podniku s aktivy (resp. závazky) dceřiné jednotky v plné výši. Odpovídá

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Doc. Ing. Vladimír Zelenka, Ph.D. – docent; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <zelenka@vse.cz>.

to snaze vyjádřit skutečnost, že mateřská jednotka ovládá jednotku dceřinou, tedy i její položky čistých aktiv, a to bez ohledu na výši podílové účasti. Goodwill uznaný v souvislosti s akvizicí podílu v nabyté jednotce je však vykazován pouze ve výši podílu nabyvatele, což vyjadřuje spíše vlastnický aspekt vhodný pro poměrnou konsolidační metodu založenou na agregaci aktiv (závazků) investora s podílem na aktivech (závazcích) jednotky, do níž bylo investováno. Na koncepci částečného goodwillu byly založeny až do roku 2008 všechny relevantní standardy, nejnověji standardy IFRS 3 z roku 2004 (IFRS, 2004) a SFAS 141 z roku 2001 (SFAS, 2001). Aspektu kontrolnímu (ovládacímu), z něž vychází plná konsolidační metoda, však tento způsob vyčíslení „díličního“ goodwillu příliš neodpovídá. Jestliže mateřská jednotka chce výši vykázaného goodwillu vyjádřit to, že ovládá celý efekt z fungování čistých aktiv dceřiné jednotky, pak by bylo možná vhodnější vyčíslit celkový goodwill tak, že se do jeho výpočtu zahrne úhrnná částka čistých aktiv nabyté jednotky ve fair value k datu akvizice v plné výši. Podrobněji se koncepcemi vykazovaného goodwillu zabývá Zelenka (2006). Takové vyčíslení celkového goodwillu může být problematické. Existuje několik myšlenkových konstrukcí, které vedou k odlišným způsobům tohoto vyčíslení, jak vyplývá z následujícího přehledu:

- a) Nabyvatel již získal kontrolu nad strategickým i operativním rozhodováním o nabyté jednotce, tedy i nad jejími čistými aktivy. Pokud by v této fázi myšlenka končila, tj. byl-li by toto cíl nabyvatele a neexistovala-li by další jiná výhoda z držby vyšší podílové účasti, bylo by možné konstatovat, že postrádá smysl investici do nabyté jednotky pro potřeby výpočtu goodwillu navyšovat o pomyslnou potenciální investici do zbývajících (menšinové) podílové účasti. Za této situace by vyčíslení celkového goodwillu mohlo být vyjádřeno jako rozdíl mezi skutečnými pořizovacími náklady akvizice a celkovou částkou fair value položek čistých aktiv nabyté jednotky takto:

$$GWF = C - CA_{FV,DA} , \quad (2)$$

kde GWF = celkový goodwill.

Tato úvaha je evidentně nepřesná. Jestliže by nebylo rozdílu mezi tím, že nabyvatel má zajištěn kontrolní vliv nad nabytou jednotkou například 51% podílovou účastí (a hlasovacími právy) nebo že má 100% podílovou účast (a hlasovací práva), pak by zřejmě všichni nabyvatelé usilovali o nákup jakéhokoli kontrolního podílu, ale vždy za stejnou cenu. Na druhé straně by se zřejmě potenciální nekontrolní akcionáři chovali inverzně. Bylo by pro ně nejspíše lhostejné, zda drží 49% podíl nebo 0,1% podíl, protože by již pro ně neexistovala jakákoli marginální výhoda z držby akcií nabyté jednotky. To však zřejmě není pravda. Nekontrolní akcionáři sice nerozhodují, ale mají z držby akcií takové výhody, jako je nárok na dividendy, případnou minoritní účast ve vedení nabyté jednotky, nárok na zbytkový podíl v případě ukončení podniku apod. Majoritní akcionář, který nedrží 100% podíl, musí vyplácet dividendy nekontrolním akcionářům. Určitá rozhodnutí podle obchodního práva nemohou být přijímána slabou majoritou, ale tzv. kvalifikovanou většinou, tj. i v takovém případě záleží hlavnímu akcionáři na vyšší podílové účasti na nabyté jednotce. To jsou příklady, které podtrhují nesprávnost výše uvedené úvahy. I když tato zjednodušená argumentace patrně jasně prokazuje nepřesnost výše uvedeného výpočtu goodwillu, její myšlenkový základ může být použit pro vyjádření určitých připomínek k dalšímu způsobu vyčíslení celkového goodwillu.

- b) Hlavním a definitivním projevem výhod z držby akcií nabyté jednotky je vyplacená dividendy, která je stejná na každou akcii. Pokud by byla přijata tato úvaha jako východisko, pak by bylo možné vyjít z toho, že motiv vztažený k nabytí každé akcie je

obdobný, protože každá akcie přinese stejný prospěch. Prokazatelné pro vykázání jsou pořizovací náklady akvizice vykázané u nabyvatele (majoritního akcionáře). Lze tedy dovodit, že navýšení těchto nákladů o částku fiktivních pořizovacích nákladů na nekontrolní podíl na nabyté jednotce, je řešením odpovídajícím této úvaze. Toto navýšení je založeno na myšlence, že každá akcie reprezentující nekontrolní podíl stojí stejně jako akcie kontrolního balíku. Výpočet goodwillu pak lze vyjádřit:

$$GWF = C \cdot \frac{1}{p} - CA_{FV,DA}, \quad (3)$$

I úvaha b) má své trhliny. Není totiž pravda, že by ovládající akcionář byl ochoten vynakládat na nákup každé další akcie stejnou částku, která odpovídá průměrnému pořizovacímu nákladu akcie ze souboru akcií, kterými dosáhl svého kontrolního postavení. Rovněž z pohledu nekontrolního akcionáře se zdá být nepravděpodobné, že by byl ochoten zaplatit při případném (fiktivním) nákupu k datu akvizice za nekontrolní akcii částku stejnou jako ovládající akcionář. Přes tuto výhradu je třeba konstatovat, že se tento výpočet s přepočtenou investicí na základě průměrných pořizovacích nákladů akvizice na jednu akcii, v literatuře i v praxi objevuje.

- c) Výhoda držby kontrolního podílu je zřejmá, ovládající akcionář má dostatečné informace o nabyté jednotce a může jeho chod orientovat dle svých představ. Existují i cesty, jak převádět zisky z ovládané jednotky přímo či nepřímo sobě jinou formou než dividendami (např. pomocí transferových cen). To je důležité tehdy, když má ovládající akcionář sílu zabránit vyplácení dividend. Pro nekontrolní podílníky má držba akcií také význam, ať již jde o očekávané případné dividendy, možnost účastnit se řízení společnosti, specifické výhody pro akcionáře apod. Pro uznání goodwillu by bylo možné zvážit, zda lze najít vhodnou cestu, pomocí níž by se vyjádřila hodnota prémie připlacené za nákup většího balíku akcií nad běžnou tržní hodnotou jednotlivé akcie. Přepočet pořizovacích nákladů akvizice při stanovení hodnoty goodwillu by se pak mohl provést například takto:

$$GWF = (C - P) \cdot \frac{1}{p} - CA_{FV,DA}, \quad (4)$$

kde P = prémie.

Skutečností je, že pokud výpočet zmíněné prémie vyjadřuje výhodu ovládajícího akcionáře (možnost ovládat, snížení nákladů zastoupení, synergie atd.), pak je odečtením prémie evidentně neoprávněně snížen sám goodwill, neboť může tvořit podstatný díl zmíněné prémie. I tato myšlenková konstrukce tedy neodpovídá potřebám správného vyčíslení celkového goodwillu a je naprosto nepřijatelná.

- d) Předchozí úvaha byla chybná, protože tím, že byla eliminována zmiňovaná prémie, byly pořizovací náklady akvizice sníženy na úroveň pouhého součtu cen za nakoupené jednotlivé akcie. To s goodwillem spjatým s akvizicí nemá nic společného. Poslední pokus o úvahu, jak nejlépe a konsistentně vyjádřit pořizovací náklady akvizice pro výpočet celkového goodwillu, spočívá v tom, že bude předpokládáno navýšení fiktivních pořizovacích nákladů akvizice odpovídajících nekontrolním podílům o prémii v poměru, v jakém je prémie k pořizovacím nákladům kontrolního podílu. Pokud budeme upravovat výpočet podle úvahy c), pak bude vypadat následovně:

$$GWF = \left[(C - P) \cdot \frac{1}{P} \right] \cdot \frac{C}{C - P}. \quad (5)$$

Po vykrácení této rovnice pak vychází výpočet:

$$GWF = C \cdot \frac{1}{P} - CA_{FV,DA}, \quad (6) = (3)$$

což je návrat kruhem ke zmíněnému výpočtu založeném na úvaze b). Ač trvají zásadní výhrady k tomuto výpočtu, ukazuje se, že ze všech zmíněných způsobů vyčíslení celkového goodwillu je výpočet ad b) resp. ad d) pro metodu koupě, při níž vyčíslení goodwillu vychází z pořizovacích nákladů akvizice, nejméně problematický, avšak i tak sotva akceptovatelný.

2 Celkový a dílčí goodwill při účetní metodě akvizice

2.1 Goodwill podle návrhu standardů pro vykazování podnikových kombinací (2005)

Účetní metoda akvizice vykazování podnikových kombinací byla nejprve vymezena v roce 2005 společným zveřejněným pozměňovacím návrhem novely standardu IFRS 3 Podnikové kombinace (IFRS, 2005) a nového standardu SFAS 141 Podnikové kombinace (FASB, 2005), byla založena mimo jiné na tom, že se při ní vykazuje celkový goodwill jako rozdíl mezi fair value nabývané jednotky jako celku a úhrnnou výší fair value čistých aktiv této jednotky. Pořizovací náklady (ve skutečnosti pouze kupní cena) akvizice měly pro vykazování goodwillu smysl i u této metody, avšak jen proto, aby bylo možné specificky vykázat jak tu část celkového goodwillu, která je přiřazena podílu ovládající jednotky (nabyvatele) na nabývané jednotce, tak i tu část, která odpovídá podílu ostatních (menšinových, nekontrolních) akcionářů na této jednotce.

Goodwill by byl touto koncepcí vyčíslen jako „přebytek fair value nabývané jednotky jako celku nad čistou částkou uznaných identifikovatelných nabytých aktiv a převzatých závazků k datu akvizice“. Formálně lze toto vyčíslení vyjádřit takto:

$$GWF = H - CA_{FV,DA}, \quad (7)$$

kde H = fair value nabyté jednotky jako celku.

Vzhledem k tomu, že se měl goodwill podle zmíněného návrhu standardu vyčíslovat jako celkový goodwill vztažený k celé nabývané jednotce (resp. stoprocentnímu podílu na ní), je třeba navíc zmínit další pravidla spjatá s účetním řešením takových akvizic, kdy nabyvatel získává k datu akvizice menší než stoprocentní podíl na nabývané jednotce, tedy kdy kromě nabyvatelova podílu existuje i nekontrolní podíl jiných investorů. Návrh standardu požadoval, aby nabyvatel nejprve uznal nabytá identifikovatelná aktiva a převzaté závazky ve fair value a následně vyčíslil celkový goodwill. Teprve poté se požadovalo, aby byla částka celkového goodwillu rozdělena zvlášť na porci nabyvatele a díl náležící nekontrolnímu podílu. Účetní hodnota goodwillu náležícího nabyvateli měla být zjištěna jako k datu akvizice zjištěný rozdíl mezi fair value nabyvatelova podílu na nabyté jednotce a jeho podílem na fair value samostatně uznaných nabytých aktiv a převzatých závazků nabyté jednotky.

$$GWF = HA - p \cdot CA_{FV,DA}, \quad (8)$$

kde HA = fair value nabyvatelova podílu na nabyté jednotce.

Vyčíslení hodnoty nabývané jednotky jako celku ve výši fair value mělo být stěžejním prvkem účetní metody akvizice pro vykazování podnikových kombinací v souladu s návrhem standardu a zároveň se mělo stát základnou pro vyčíslení goodwillu. Zásadní otázkou je, jak stanovit fair value nabývané jednotky. Pokud jde o takovou podnikovou kombinaci, při níž je nabývaná jednotka získána za určitou cenu (převedenou protihodnotu), měla se považovat tato cena za fair value nabyvatelova podílu na nabývané jednotce jako celku k datu akvizice, pokud by neexistoval důkaz, že se tato transakce neuskutečnila mezi znalými, nezávislými a ochotnými stranami, a aniž by jedna ze stran jednala pod nátlakem. Pokud se transakce uskutečnila s odlišnými parametry, než je uvedeno výše, tj. cenu zaplacenou za nabývanou jednotku by nešlo označit za vhodnou základnu pro stanovení fair value nabyvatelova podílu na nabývané jednotce, nebo pokud by byla transakce uskutečněna bez protihodnoty, bylo třeba pro stanovení fair value podílu nabyvatele na nabývané jednotce zvolit jinou oceňovací techniku.

1) vyčíslení fair value nabývané jednotky pomocí převedené protihodnoty

Nabyvatel měl v tomto případě nejprve vyčíslit celkovou fair value nabývané jednotky jako celku, bez ohledu na výši drženého podílu v této jednotce. Pokud by šlo o podnikovou kombinaci, při níž bylo získáno 100 % čistých aktiv nabývané jednotky nebo 100% podílová účast na ní, mělo být vhodnou mírou její fair value k datu akvizice fair value poskytnuté protihodnoty k datu akvizice. Pokud by nabyvatel získal k datu akvizice menší než stoprocentní podílovou účast na nabývané jednotce, mělo se rovněž vycházet z fair value nabyvatelem poskytnuté protihodnoty. Je však třeba vzít v úvahu, že poskytnutá protihodnota v tomto případě by s největší pravděpodobností nebyla vhodnou mírou fair value nabývané jednotky jako celku. Existuje varieta přístupů, jak při účetním řešení takové podnikové kombinace postupovat s ohledem na konkrétní podmínky dané transakce. Fair value poskytnuté protihodnoty směnou za podíl nabyvatele na nabývané jednotce představoval dle zmíněného návrhu úhrn

- částek fair value k datu akvizice nabyvatelem převedených aktiv, převzatých nebo vzniklých závazků a emitovaného vlastního kapitálu a
- fair value každé investice představující nekontrolní podílu na vlastním kapitálu nabývané jednotky, kterou nabyvatel vlastnil bezprostředně před datem akvizice.

Pokud by nabyvatelem poskytnutá protihodnota zahrnovala aktiva nebo závazky, jejichž stávající účetní hodnota by se lišila od jejich fair value k datu akvizice, měl k tomuto datu nabyvatel tyto účetní hodnoty změnit na fair value a uznat ve výsledku hospodaření jako zisky nebo ztráty.

2) vyčíslení fair value nabývané jednotky pomocí oceňovacích technik

Oceňovacích technik pro stanovení fair value nabývané jednotky bylo třeba použít ze situace, kdy:

- nabyvatel neposkytl žádnou protihodnotu,
- existoval důkaz, že transakce nepředstavovala směnu týchž hodnot mezi ochotnými stranami, například pokud byl prodejce pod nátlakem,

- fair value celkové poskytnuté protihodnoty nebylo možné stanovit spolehlivěji než fair value nabývané jednotky.

Samotná volba oceňovacího přístupu měla být závislá na disponibilních datech. Pokud by byly k dispozici spolehlivé a průkazné informace o cenách dosahovaných za nabývané jednotky obdobné posuzované nabývané jednotce, dala se přednost tomuto řešení. Pokud tomu tak nebylo, měly se použít jiné vhodné techniky, pro něž byla k dispozici důležitá data. Tyto techniky jsou založené na tržním přístupu, výnosovém přístupu nebo na jejich různých variantách.

Goodwill odpovídající nekontrolnímu podílu byl podle návrhu zbytkovou veličinou po odečtení nabyvatelova dílu goodwillu od celkového goodwillu.

$$GWN = GWF - GWA, \quad (9)$$

kde GWN = goodwill odpovídající nekontrolnímu podílu.

Vyčíslení celkového goodwillu jako rozdílu hodnoty (fair value) nabývané jednotky a fair value položek identifikovatelných čistých aktiv téže jednotky se z ekonomického hlediska jeví jako patrně nejvhodnější způsob vyčíslení goodwillu, protože odpovídá tradiční ekonomické koncepci tohoto fenoménu. Zcela určitě z tohoto hlediska vyhovuje lépe než všechny možné varianty vyčíslení celkového goodwillu na základě pořizovacích nákladů akvizice. Nevýhodou tohoto řešení je, že se stává zdrojem významného odhadu, tj. stanovení hodnoty nabývané jednotky, a tím vytváří prostor pro záměrné či bezděčné zkreslování účetních výkazů tím, že bude hodnota dané jednotky stanovena nepřesně.

2.2 Goodwill podle novel standardů pro vykazování podnikových kombinací (2008)

Definitivní znění nových resp. novelizovaných standardů týkajících se vykazování podnikových kombinací (IFRS, 2008 a SFAS, 2008)) doznalo oproti návrhu z roku 2005 určitých změn. S ohledem na předmět tohoto příspěvku však jde o změnu podstatnou. Jak americký standard, tak i příslušný IFRS vycházejí při stanovení celkového goodwillu primárně ze vztahu:

$$GWF = (K + N_{FV,DA}) - CA_{FV,DA}, \quad (10)$$

kde K = kupní cena (pořizovací náklady minus vedlejší pořizovací náklady akvizice),
 $N_{FV,DA}$ = fair value nekontrolního podílu k datu akvizice.

Je evidentní, že definitivní podoba novelizovaného IFRS 3 a SFAS 141(R) doznala oproti zveřejněnému návrhu několik nikoli bezvýznamných změn. Novelizované standardy řeší i některé další skutečnosti odlišně od tradičního pojetí vyčíslení goodwillu. Následuje přehled rozdílů definitivního znění standardů oproti zveřejněnému návrhu i ve srovnání s tradičními postupy:

- a) Největší změnou je forma vyjádření částky odpovídající nabývané jednotce jako celku. Rozhodně se nejedná o částku odpovídající fair value nabývané jednotky, jako tomu bylo ve zveřejněném návrhu. 100 % nabývané jednotky v novelizovaném standardu představuje součet k datu akvizice nabyvatelem zaplacené kupní ceny za kontrolní podíl a fair value balíku akcií odpovídajících nekontrolnímu podílu. Tato částka patrně není hodnotou nabývané jednotky, neboť vyčíslení každé ze složek uvedeného součtu je založeno na jiných základech. Zaplacená kupní cena nemusí nutně odpovídat fair value kontrolního podílu a jeho případné přeplacení nebo nedoplnění se promítá do

vyčíslené výše goodwillu, podobně jak tomu při jeho výpočtu tradičně bývá (nebylo tomu však při jeho výpočtu ve zveřejněném návrhu). Kupní cena v sobě patrně bude obsahovat tzv. ovládací (kontrolní) prémii. Fair value nekontrolních podílů bude stanovena na základě vhodných postupů pro ocenění nekontrolních balíků akcií, přičemž bude patrně výjimkou, když hodnota akcií odpovídajících nekontrolnímu podílu bude odpovídat součinu hodnoty akcie na aktivním trhu a počtu akcií odpovídající podílu akcionářů neovládajících nabývanou jednotku.

- b) Namísto tradičního postupu, kdy jsou pro výpočet goodwillu použity pořizovací náklady, pracuje definitivní znění novelizovaných standardů s kupní cenou, tj. částkou, která nezahrnuje přímé vedlejší (transakční) náklady spojené s akvizicí nabývané jednotky. Tyto vedlejší výlohy se stávají náklady běžného období, v němž došlo k akvizici.
- c) Pokud bude za nabývanou jednotku poskytnuta jiná protihodnota než peníze, požadují novelizované standardy její ocenění ve výši fair value. Rozdíl mezi účetní hodnotou převedené protihodnoty u nabyvatele a její fair value je v konsolidované závěrce vykázán ve výsledku běžného období, v němž došlo k akvizici.

S ohledem na to, že se před definitivním schválením novelizovaného IFRS 3 vyskytly odlišné názory na vyčíslení goodwillu, které byly vyslyšeny, umožňuje tento standard jeho alternativní způsob:

$$GWF? = (K + (1 - p) \cdot CA_{FV,DA}) - CA_{FV,DA}, \quad (11)$$

kde $GWF?$ = zdánlivý celkový goodwill.

Tento způsob budí zdání, že jde rovněž o vyčíslení goodwillu vztaženého k celé nabývané jednotce, nikoli jen k podílu nabyvatele, tedy že jde pouze o jiný způsob vyčíslení celkového goodwillu. Alternativní výpočet goodwillu je stejný jako (11) s jedinou, nicméně významnou, změnou. Namísto fair value nekontrolního balíku akcií je v alternativním způsobu nekontrolní podíl vyjádřen jako nekontrolní podíl na identifikovatelných čistých aktivech nabývané jednotky k datu akvizice. Ve skutečnosti však jde o tradiční výpočet goodwillu odpovídajícímu podílu nabyvatele (1) s modifikací, při níž je využita kupní cena namísto pořizovacích nákladů. Je zřejmé, že výpočet (11) je totožný s výpočtem (1), pokud bude pro oba vztahy použita kupní cena:

$$(K + (1 - p) \cdot CA_{FV,DA}) - CA_{FV,DA} = K - p \cdot CA_{FV,DA}. \quad (12)$$

Je tudíž možné konstatovat, že alternativní způsob vyčíslení goodwillu podle novelizovaného IFRS 3, který budí zdání výpočtu celkového goodwillu je ve skutečnost tradičním výpočtem goodwillu odpovídajícímu podílu nabyvatele:

$$GWF? = GWA. \quad (13)$$

Jen za velmi výjimečné situace by bylo možné „zdánlivý“ celkový goodwill považovat za skutečně celkový goodwill. Bylo by tomu tak pouze tehdy, pokud by se rovnala fair value balíku akcií nabývané jednotky drženému nekontrolujícími akcionáři k datu akvizice jejich podílu na fair value položek čistých aktiv této jednotky ke stejnému okamžiku. To je situace v praxi naprosto výjimečná. Lze tedy usuzovat, že u naprosté většiny akvizic platí:

$$GWF? \neq GWF. \quad (14)$$

Alternativní řešení pro vyčíslení goodwillu nebylo narozdíl od IFRS akceptováno novelizovaným americkým standardem SFAS 141(R).

Novela standardů IFRS 3 (IFRS, 2008) a SFAS 141(R) (SFAS, 2008) obsahuje nový přístup k účetnímu řešení tzv. postupných akvizic. To spočívá mimo jiné v tom, že i při postupném nabývání kontrolního vlivu se goodwill počítá až k okamžiku akvizice, a není tudíž součtem akvizičních rozdílů z každého dílčího nákupu akcií nabývané jednotky až do data akvizice. Podíly na nabývané jednotce získané nabyvatelem ještě před datem akvizice jsou při účetním řešení podnikové kombinace, tedy i při výpočtu celkového goodwillu, zahrnuty ve výši fair value jim odpovídajícího balíku akcií k datu akvizice. Rozdíl mezi účetní hodnotou těchto akcií nabytých před datem akvizice a jejich fair value k datu akvizice je v konsolidované závěrce vykazován ne výsledku hospodaření za období, v němž došlo k akvizici. Goodwillu se při postupných akvizicích podle IFRS 3 (2008) a SFAS 141(R) (2008) vyčísluje takto:

$$GWF = (K + D_{FV,DA} + N_{FV,DA}) - CA_{FV,DA} \quad (15)$$

kde $D_{FV,DA}$ = fair value podílů na nabývané jednotce držených nabyvatelem před datem akvizice.

V dané souvislosti je třeba podtrhnout skutečnost, že i při vyčíslení celkového goodwillu při postupné akvizici je jediným prvkem odkazujícím na oběť (cost) vynaloženou nabyvatelem v souvislosti s akvizicí nabývané jednotky zahrnutí skutečně poskytnuté protihodnoty na úrovni kupní ceny. Jak vyčíslení nabyvatelem dříve držených podílů na nabývané jednotce, tak i vyčíslení nekontrolního podílu je založena na aktuální fair value k datu akvizice.

V této souvislosti se jeví jako zajímavá skutečnost, že pojetí celkového goodwillu podle IFRS 3 pro rok 2009 zůstalo na okraji zájmu. Většina evropských společností preferuje i nadále alternativní pojetí částečného goodwillu (tedy „zdánlivého“ celkového goodwillu). To názorně prokazuje studie založená na empirickém výzkumu evropských společností vykazujících akvizice podle IFRS 3 za rok 2009, kterou vypracovali Glaum a Wyrwa (2011).

3 Goodwill při aplikaci metod omezujících se pouze na podíl investora

Skutečnosti popsané v částech 1. a 2. se týkaly konsolidační metody určené pro zobrazení kontrolního vlivu, tj. plné konsolidační metody, jejímž hlavním rysem je vykazování čistých aktiv nabývané jednotky v plné, tj. 100% výši. Vzhledem k tomu, že s fenoménem goodwill operují i jiné metody, je věnováno několik poznámek i jim. Jde o goodwill vykazovaný při použití poměrné konsolidační metody a o goodwill vykazovaný při použití ekvivalenční metody.

Poměrná metoda konsolidace je založena na tom, že se k čistým aktivům investora přiřazují čistá aktiva nabývané jednotky pouze ve výši podílu investora na této jednotce. Z toho jednoznačně plyne, že při této konsolidační metodě lze použít pouze goodwill odpovídající podílu investora, tj. částečný goodwill, jak je vyjádřený rovnicí (1). Je na tomto místě vhodné pozastavit se nad tím, že částečný goodwill je nejvíce v souladu s poměrnou metodou konsolidace, neboť stejně jako položky identifikovatelných čistých aktiv nabývané jednotky, tak i goodwill, jsou v konsolidované rozvaze zahrnuty ve výši odpovídající podílu

investora. Oproti tomu není vykazování částečného goodwillu v plné metodě konsolidace konsistentní se zahrnutím čistých aktiv nabývané jednotky do rozvahy v plné výši¹.

Goodwill se v rámci účetní standardizace objevuje i u ekvivalenční metody. Podle aktuálního znění IAS 28 sice není možné goodwill vykázat (zůstává skryt v původním účetním ocenění investice), nicméně dřívější úprava IAS 28, jakož i některé národní účetní standardy s jeho vykazováním počítaly. I zde je jediným možným řešením vykazovat částečný goodwill, tj. goodwill odpovídající podílu investora. Koncepční otázkou však zůstává, zda je oprávněné vykazovat goodwill u jediného aktiva (investice, např. akcií přidružené jednotky vykázaných ekvivalenční metodou), aniž by docházelo k zahrnutí identifikovatelných čistých aktiv nabývané jednotky do rozvahy investora. Ve své podstatě totiž goodwill doplňuje veškerá identifikovatelná čistá aktiva nabývané jednotky a spolu s nimi je zahrnut do konsolidované rozvahy investora, jak je tomu u konsolidačních metod. V tomto ohledu se jeví rozhodnutí o nevykazování goodwillu při ekvivalenční metodě jako vhodné.

Vykazování celkového goodwillu při aplikaci účetních metod založených na vykazování pouhého podílu investora na čistých aktivech (poměrná metoda konsolidace) nebo podílu investora na změnách vlastního kapitálu s úpravou investice o tento podíl (ekvivalenční metoda) není možné. Lze použít pouze vykázaní částečného goodwillu.

4 Záporný akviziční rozdíl odpovídající 100% podílu

Obdobně jako celkový goodwill, tj. kladná veličina, je dle aktuálních IFRS a US GAAP vyčíslen i záporný akviziční rozdíl, tedy záporná veličina, která se přímo k datu akvizice vyazuje jako součást výsledku hospodaření. Interpretace podstaty záporného rozdílu je zásadně odlišná od vymezení podstaty goodwillu. Záporný akviziční rozdíl je interpretován jako důsledek výhodné (šťastné) koupě akcií (podílů) nabývané jednotky. S ohledem na odlišnou interpretaci kladného rozdílu (goodwillu) a záporného akvizičního rozdílu není možné při srovnání celkového záporného rozdílu založeného na pořizovacích nákladech akvizice a celkového záporného rozdílu založeného na hodnotě nabývané jednotky používat stejné argumenty jako v případě goodwillu. Tento článek se tudíž problematikou celkového záporného rozdílu nezabývá.

Závěr

Pořizovací náklady akvizice nejsou vhodnou základnou pro vyčíslení celkového goodwillu, protože nemohou pro tento účel vhodně posloužit za řady okolností, které mohou nastat při konkrétní akvizici. Na rozdíl od toho se fair value nabývané jednotky jako celku jeví být vhodnou univerzální základnou pro vyčíslení celkového goodwillu. Takto vyčíslený druhotný goodwill z akvizice lépe odpovídá podstatě goodwillu jakožto ekonomického jevu. Aktuální řešení celkového goodwillu podle IFRS 3 (2008) a SFAS 141(R) (2008) je do určité míry hybridním řešením, při němž se celkový goodwill vypočítá jak z výše skutečně vynaložené kupní ceny k datu akvizice, tak z hodnoty (fair value) zbývajících podílů, a to jak dřívějších podílů nabyvatele na nabývané jednotce při postupných akvizicích, tak i nekontrolních podílů.

¹ S tímto problémem souvisí i pojetí goodwillu, které standardizace účetního výkaznictví používá jako předpoklad. Tímto předpokladem je, že goodwill je v rozvaze nabývané jednotky nevykázaným aktivem této jednotky, které investor získává spolu s dalšími položkami čistých aktiv této jednotky. Jiným pojetím, které není zpochybňováno, nicméně se z něj nevychází jako z předpokladu standardizace, je, že goodwill představuje jak nevykázané aktivum nabývané jednotky, tak i synergii nabyvatele s nabývanou jednotkou.

Právě přítomnost skutečné kupní ceny a fair value vztažená k nekontrolnímu podílu oddalují aktuální řešení od ekonomického pojetí goodwillu, které bylo obsaženo ve zveřejněných návrzích novelizovaných standardů v roce 2005, a které vychází z hodnoty (fair value) nabývané jednotky jako celku. Koncepce celkového goodwillu není použitelná pro metodu poměrné konsolidace a pro ekvivalenční metodu.

Literatura

- [1] FASB (2005): *Business Combinations – a replacement of FASB Statement No. 141. (Exposure Draft)*. Norfolk, FASB, 2005.
- [2] Glaum, M., Wyrwa, S. (2011): *Making Acquisitions Transparent. Goodwill Accounting in Times of Crisis*. Gießen. PricewaterhouseCoopers and Justus-Liebig-Universität Gießen, 2011.
- [3] IFRS (2004): *International Financial Reporting Standard 3 – Business Combinations*. London, IASCF, 2004.
- [4] IFRS (2005): *Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 3 Business Combinations*. London, IASCF, 2005.
- [5] IFRS (2008): *International Financial Reporting Standard 3 – Business Combinations*. London, IASCF 2008.
- [6] SFAS (2001): *Statement of Financial Accounting Standards No. 141 – Business Combinations*. Norwalk, FASB, 2001.
- [7] SFAS (2008): *Statement of Financial Accounting Standards No. 141 – Business Combinations*. Norwalk, FASB, 2008.
- [8] Zelenka, V.: *Celkový goodwill založený na pořizovacích nákladech akvizice*. In: *AIESA 2007 Budovanie spoločnosti založenej na vedomostiach*. Bratislava, Ekonomická univerzita, 2007, s. 29.
- [9] Zelenka, V.: *Goodwill. Principy vykazování v podniku*. Praha, Ekopress, 2006.

Celkový goodwill založený na pořizovacích nákladech akvizice vs. celkový goodwill založený na hodnotě nabývané jednotky

Vladimír Zelenka

ABSTRAKT

Goodwill byl po desetiletí uznáván v rozsahu podílu nabyvatele. Byl vyčíslován jako rozdíl mezi pořizovacími náklady akvizice nabyvatelovým podílem na identifikovatelných čistých aktivech nabývané jednotky k datu akvizice. Takto vykázaný goodwill nepředstavuje celkový goodwill, který by zahrnoval i část odpovídající podílu odpovídající nekontrolnímu podílu. Pokud jsou základnou pro vyčíslení celkového goodwillu pořizovací náklady akvizice, nelze najít uspokojivý způsob vyčíslení té části goodwillu, která se týká nekontrolních podílů. Jako vhodný se jeví způsob kvantifikace celkového goodwillu založený na fair value nabývané jednotky jako celku. Aktuální řešení v IFRS 3 a SFAS 141(R) představuje hybridní způsob vyčíslení celkového goodwillu.

Klíčová slova: Goodwill; Celkový goodwill; Nakoupený goodwill; Pořizovací náklady akvizice; Fair value nabyté jednotky; Nekontrolní podíly.

Full Goodwill Based on the Cost of Acquisition vs. Full Goodwill Based on Value of Acquired Entity

ABSTRACT

Goodwill was recognized to the extent of acquirer's interest for several decades. It was measured as difference between cost of acquisition and acquirer's interest in the identifiable net assets of acquired entity at the date of acquisition. Consequently recognized goodwill does not represent total goodwill that includes also the part of goodwill corresponding to the non-controlling interest. If the base for the quantification of the full goodwill would remain the cost of acquisition, there would be impossible to find satisfactory way to quantify that part of the goodwill relating to the non-controlling interest. It appears as consistent approach the quantification of the full goodwill based on the fair value of acquired entity as a whole. Current approach according to IFRS 3 and SFAS 141(R) represents hybrid way to measure goodwill.

Key words: Goodwill; Full goodwill; Purchased goodwill; Cost of Acquisition; Fair value of acquired entity; Non-controlling (minority) interest.

JEL classification: M41.